

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

27 martie 2014*

„Cetățenia Uniunii — Principiul nediscriminării — Regim lingvistic aplicabil procedurilor civile”

În cauza C-322/13,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Landesgericht Bozen (Italia), prin decizia din 6 iunie 2013, primită de Curte la 13 iunie 2013, în procedura

Ulrike Elfriede Grauel Rüffer

împotriva

Katerina Pokorná,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna R. Silva de Lapuerta (raportor), președinte de cameră, și domnii J. L. da Cruz Vilaça, G. Arestis, J.-C. Bonichot și A. Arabadjiev, judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru doamna Pokorná, de M. Mairhofer și de F. Bauer, Rechtsanwälte;
- pentru Republica Italiană, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de W. Ferrante, avvocato dello Stato;
- pentru Comisia Europeană, de E. Traversa și de W. Bogensberger, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: germana.

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 18 TFUE și 21 TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între doamna Grauel Rüffer, pe de o parte, și doamna Pokorná, pe de altă parte, având ca obiect o acțiune în despăgubire determinată de un accident de schi.

Cadrul juridic

- 3 Articolul 122 primul paragraf din Codul de procedură civilă italian (Zivilprozessordnung) prevede:
„În tot cursul procesului se folosește limba italiană.”
- 4 Articolul 156 din acest cod prevede:
„1. Nu se poate pronunța nulitatea actelor de procedură pentru nerespectarea condițiilor de formă dacă aceasta nu este prevăzută de lege.
2. Cu toate acestea, nulitatea poate fi pronunțată în cazul în care actul nu își poate atinge scopul din cauza neîndeplinirii condițiilor de formă.
3. Nu poate fi pronunțată nulitatea dacă actul a atins scopul pentru care a fost întocmit.”
- 5 Prin derogare de la această regulă, în cauzele civile, penale sau administrative din fața instanțelor din provincia Bolzano se poate folosi limba germană. Utilizarea acestei limbi în fața instanțelor menționate se întemeiază pe articolele 99 și 100 din Decretul Președintelui Republicii nr. 670 din 31 august 1972 de aprobare a textului unificat al legilor constituționale privind statutul special al regiunii Trentino-Alto Adige (denumit în continuare „DPR nr. 670/1972”), precum și pe Decretul Președintelui Republicii nr. 574 din 15 iulie 1988 privind dispozițiile de punere în aplicare a statutului special al regiunii Trentino-Alto Adige în ceea ce privește utilizarea limbilor germană și ladină în relațiile dintre cetățeni și autoritățile administrative, precum și în procedurile judiciare (denumit în continuare „DPR nr. 574/1988”).
- 6 Articolul 99 din DPR nr. 670/1972 prevede:
„În regiune, limba germană are același statut ca limba italiană, care este limba oficială de stat. În ceea ce privește actele de natură legislativă, precum și în toate cazurile în care acest statut prevede o redactare bilingvă, versiunea autentică este cea în limba italiană.”
- 7 Articolul 100 din DPR nr. 670/1972 prevede:
„Cetățenii vorbitori de limbă germană din provincia Bolzano au dreptul să utilizeze limba maternă în relațiile cu instanțele de judecată și cu organele și serviciile administrației publice cu sediul în această provincie sau care au competență regională, precum și cu societățile concesionare care prestează servicii publice în provincie.”

8 Potrivit articolului 1 alineatul 1 din DPR nr. 574/1988:

„Prezentul decret reglementează utilizarea limbii germane, în aplicarea dispozițiilor titlului XI din Statutul special al regiunii Trentino-Alto Adige [...] În această regiune, limba germană are același statut ca limba italiană, care este limba oficială de stat:

- a) în relațiile cu organele și serviciile administrației publice și cu persoanele juridice și instituțiile de drept public cu sediul în provincia Bolzano sau care au competență regională, precum și cu societățile concesionare care prestează servicii publice în provincie;
- b) în relațiile cu organele judiciare și cu instanțele judecătorești de drept comun și de contencios administrativ și fiscal cu sediul în provincia Bolzano;
- c) în relațiile cu curtea de apel, curtea cu juri de apel, secția pentru minori a curții de apel, parchetul general de pe lângă curtea de apel, tribunalul pentru minori, tribunalul de supraveghere și autoritatea de supraveghere, comisarul regional pentru lichidarea drepturilor de folosință colectivă [...];

[...]”

9 Articolul 20 din DPR nr. 574/1988 prevede:

„1. În procedurile civile, părțile au dreptul de a alege limba în care redactează actele de procedură. Opțiunea rezultă din redactarea cererii introductive, a întâmpinării sau a actelor echivalente în una dintre cele două limbi.

2. În cazul în care cererea introductivă și întâmpinarea sau actele echivalente sunt redactate în aceeași limbă, procedura este monolingvă. În caz contrar, procedura este bilingvă.

3. În cadrul procedurilor bilingve, fiecare parte utilizează limba pentru care a optat. Actele instanței se pronunță și se redactează în ambele limbi, în măsura în care partea interesată nu renunță la acest drept înainte de finalul ședinței în care se solicită pronunțarea actului respectiv. Înscrisurile și documentele părților se redactează în limba italiană sau în limba germană, fără a exista obligația de a fi traduse din oficiu și pe cheltuiala instanței. În cadrul procedurilor bilingve, părțile care nu au reședința sau sediul în provincia Bolzano pot solicita instanței, în termen de 30 de zile de la comunicarea sau de la depunerea înscrisurilor sau a documentelor, traducerea în cealaltă limbă, în totalitate sau în parte, pe cheltuiala instanței, a acestor înscrisuri sau documente. Instanța poate exclude, în totalitate sau în parte, traducerea documentelor depuse de părți dacă le consideră în mod evident nerelevante.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

10 Din dosarul de care dispune Curtea reiese că doamna Grauel Rüffer, resortisant german cu domiciliul în Germania, a avut un accident, la 22 februarie 2009, pe o pistă de schi situată în provincia Bolzano, suferind leziuni la nivelul umărului drept. Potrivit acesteia, accidentul a fost provocat de doamna Pokorná, resortisant ceh cu domiciliul în Republica Cehă. Doamna Grauel Rüffer a solicitat obligarea doamnei Pokorná la repararea prejudiciului suferit.

11 În cadrul procedurii inițiate în fața instanței de trimitere, cererea introductivă formulată de doamna Grauel Rüffer la 24 aprilie 2012 a fost redactată în limba germană. Doamna Pokorná, care a primit o traducere în limba cehă a acestei cereri introductive la 4 octombrie 2012, a depus întâmpinare în limba germană la 7 februarie 2013 și nu a ridicat nicio obiecție în privința alegerii acestei limbi ca limbă de procedură.

- 12 La primul termen de judecată, instanța de trimitere, având în vedere o hotărâre pronunțată la 22 noiembrie 2012 de Corte suprema di cassazione (Italia) (hotărârea nr. 20715), a ridicat problema alegerii limbii, respectiv limba germană sau limba italiană, în care trebuie să se desfășoare în continuare procedura.
- 13 În această hotărâre, Corte suprema di cassazione a statuat că dispozițiile DPR nr. 574/1988 se aplică numai cetățenilor italieni care locuiesc în provincia Bolzano.
- 14 Instanța de trimitere arată că, în conformitate cu hotărârea menționată, pârâta din litigiul principal nu poate remedia, prin alegerea limbii germane ca limbă de procedură, nulitatea cererii introductive rezultată din utilizarea acestei limbi. În consecință, ar trebui să se declare nule atât cererea introductivă, cât și actul de procedură subsecvent, respectiv întâmpinarea.
- 15 Cu toate acestea, instanța menționată consideră că dreptul Uniunii s-ar putea opune ca dispozițiile naționale în discuție în litigiul principal să fie aplicate potrivit interpretării date acestora de Corte suprema di cassazione. S-ar pune, astfel, problema dacă numai cetățenii italieni care locuiesc în provincia Bolzano au posibilitatea de a utiliza limba germană în fața unei instanțe civile sau dacă această posibilitate ar trebui oferită și cetățenilor italieni care nu locuiesc în această provincie sau resortisanților unui alt stat membru al Uniunii Europene decât Republica Italiană care locuiesc în provincia menționată sau, precum în cauza principală, resortisanților unor astfel de state membre care nu locuiesc în provincia respectivă.
- 16 Desigur, potrivit instanței de trimitere, scopul urmărit prin dispozițiile referitoare la utilizarea limbii germane este acela de a proteja minoritatea etnică și culturală germanofonă care locuiește în provincia Bolzano. Acest scop nu ar fi însă afectat în niciun mod dacă reglementarea în litigiu ar putea fi aplicată cu privire la cetățenii unor alte state membre decât Republica Italiană care își exercită dreptul de liberă circulație.
- 17 În aceste condiții, Landesgericht Bozen a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Interpretarea articolelor 18 TFUE și 21 TFUE se opune aplicării unor dispoziții naționale precum cele în discuție în speță, care conferă dreptul de a utiliza limba germană în procedurile civile desfășurate în fața instanțelor din provincia Bolzano numai cetățenilor italieni domiciliați în această provincie, nu și resortisanților altor state membre ale Uniunii, indiferent dacă aceștia au sau nu au reședința în provincia menționată?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 18 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 18 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care conferă dreptul de a utiliza, în procedurile civile desfășurate în fața instanțelor unui stat membru care au sediul într-o anumită entitate teritorială a acestui stat, o altă limbă decât limba oficială a statului menționat numai cetățenilor acestuia din urmă domiciliați în respectiva entitate teritorială.
- 19 Pentru a răspunde la această întrebare, este necesar să se amintească, mai întâi, că, referitor la aceleași dispoziții, în Hotărârea Bickel și Franz (C-274/96, EU:C:1998:563, punctele 19 și 31), Curtea a statuat că dreptul recunoscut printr-o reglementare națională de a obține desfășurarea unei proceduri penale într-o altă limbă decât limba principală a respectivului stat intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii și că acesta se opune unei reglementări naționale care conferă cetățenilor care vorbesc o anumită limbă, alta decât limba principală a statului membru respectiv, și care au reședința pe

teritoriul unei anumite entități dreptul de a obține desfășurarea procedurii penale în limba lor, fără ca acest drept să fie recunoscut și resortisanților celorlalte state membre care vorbesc aceeași limbă și care circulă și locuiesc pe teritoriul respectiv.

- 20 Considerațiile care au determinat Curtea, în Hotărârea Bickel și Franz (EU:C:1998:563), să admită că un cetățean al Uniunii, resortisant al unui alt stat membru decât statul membru în cauză, are dreptul, la fel ca resortisanții acestui din urmă stat membru, să se prevaleze, în cadrul unei proceduri penale, de un regim lingvistic precum cel în discuție în litigiul principal și, prin urmare, poate să se adreseze instanței sesizate în una dintre limbile prevăzute de acest regim trebuie înțelese în sensul că se aplică oricărei proceduri jurisdicționale desfășurate în entitatea teritorială în cauză, inclusiv unei proceduri civile.
- 21 În caz contrar, un cetățean vorbitor de limbă germană al unui alt stat membru decât Republica Italiană care își exercită dreptul de circulație și ședere în provincia Bolzano ar fi dezavantajat în raport cu un resortisant italian vorbitor de limbă germană care locuiește în această provincie. Astfel, deși un asemenea resortisant italian poate sesiza o instanță în cadrul unei proceduri civile și poate obține desfășurarea procedurii respective în germană, acest drept ar fi refuzat unui cetățean vorbitor de limbă germană al unui alt stat membru decât Republica Italiană care circulă în provincia menționată.
- 22 În ceea ce privește observația guvernului italian potrivit căreia nu ar exista niciun motiv pentru a se extinde dreptul de a utiliza limba minorității etnice și culturale în cauză la un cetățean al unui alt stat membru decât Republica Italiană care se găsește doar ocazional și temporar în regiunea în discuție, din moment ce acestuia îi sunt garantate instrumentele care îi permit să își exercite drepturile în mod adecvat chiar dacă nu cunoaște limba oficială a statului membru gazdă, trebuie să se arate că aceeași observație a fost formulată de acest guvern în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Bickel și Franz (EU:C:1998:563, punctul 21), iar Curtea a înlăturat-o la punctele 24-26 din această hotărâre, concluzionând că reglementarea în discuție în litigiul principal contravine principiului nediscriminării.
- 23 O asemenea reglementare ar putea fi justificată numai în cazul în care s-ar întemeia pe motive obiective, independente de cetățenia persoanelor în cauză și proporționale cu obiectivul urmărit în mod legitim de dreptul național (a se vedea Hotărârea Bickel și Franz, EU:C:1998:563, punctul 27).
- 24 În primul rând, în ceea ce privește argumentul invocat de guvernul italian, potrivit căruia aplicarea regimului lingvistic în discuție în litigiul principal pentru cetățenii Uniunii ar avea drept consecință îngreunarea procedurii din perspectiva organizării și a termenelor, trebuie să se arate că această afirmație este contrazisă în mod explicit de instanța de trimitere, potrivit căreia judecătorii din provincia Bolzano sunt întru totul în măsură să conducă procedurile jurisdicționale atât în limba italiană, cât și în limba germană, precum și în ambele limbi.
- 25 În al doilea rând, în ceea ce privește observația formulată de același guvern, referitoare la costurile suplimentare pe care le-ar ocaziona, pentru statul membru în cauză, aplicarea acestui regim lingvistic pentru cetățenii Uniunii, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că motivele de natură exclusiv economică nu pot să constituie motive imperative de interes general care să justifice restrângerea unei libertăți fundamentale garantate de tratat (a se vedea Hotărârea Kranemann, C-109/04, EU:C:2005:187, punctul 34 și jurisprudența citată).
- 26 În consecință, reglementarea națională în discuție în litigiul principal nu poate fi considerată justificată.
- 27 Din ansamblul considerațiilor care precedă rezultă că este necesar să se răspundă la întrebarea adresată că articolele 18 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care conferă dreptul de a utiliza, în procedurile civile desfășurate în fața instanțelor unui stat membru care au sediul într-o anumită entitate teritorială a acestui stat, o altă limbă decât limba oficială a statului menționat numai cetățenilor acestuia din urmă domiciliați în respectiva entitate teritorială.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 28 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Articolele 18 TFUE și 21 TFUE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care conferă dreptul de a utiliza, în procedurile civile desfășurate în fața instanțelor unui stat membru care au sediul într-o anumită entitate teritorială a acestui stat, o altă limbă decât limba oficială a statului menționat numai cetățenilor acestuia din urmă domiciliați în respectiva entitate teritorială.

Semnături